

21. 2. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Co znamená volný pohyb osob v EU?

S blížícím se termínem našeho možného vstupu do Evropské Unie přibývá jedinců, kteří se začínají intenzivně zajímat o jednu ze základních svobod, které jsou součástí společného trhu EU, a to svobodu volného pohybu osob v členských státech EU. Je tedy na místě, zabývat se otázkou, co takový volný pohyb osob v praxi znamená

S blížícím se termínem našeho možného vstupu do Evropské Unie přibývá jedinců, kteří se začínají intenzivně zajímat o jednu ze základních svobod, které jsou součástí společného trhu EU, a to svobodu volného pohybu osob v členských státech EU. Je tedy na místě, zabývat se otázkou, co takový volný pohyb osob v praxi znamená a jak je jej možné v praxi využít po eventuelním přistoupení České republiky do Evropské unie?

Svoboda (event. princip) volného pohybu osob je stanovena článkem 3 Smlouvy ES (rozdílům mezi ES a EU byl věnován článek v uplynulém roce a lze jej nalézt v elektronickém archivu článků) a je jedním ze základních předpokladů, pro fungování společného trhu. Dalšími předpoklady jsou pak volný pohyb služeb, zboží a kapitálu. V této souvislosti lze říci, že volný pohyb osob je nezbytnou podmínkou pro propojení ekonomik členských států za účelem těsné a efektivní integrace.

Svoboda volného pohybu osob je velmi rozsáhlá a nelze ji tedy zjednodušit na pouhou možnost přemístování osob z jednoho členského státu do druhého (tedy na významné omezení kontrol při překračování státních hranic uvnitř Unie). Volný pohyb osob zároveň představuje možnost změny místa pobytu příslušníků členských států za účelem výkonu pracovní činnosti nebo podnikání, tedy možnost usadit se a pracovat (případně podnikat) na území kteréhokoli členského státu. To vše samozřejmě s určitými omezeními, která budou zmíněna později.

Do počátku devadesátých let minulého století se svoboda volného pohybu osob vztahovala pouze na osoby ekonomicky činné (zaměstnance, podnikatele, živnostníky a jejich rodinné příslušníky), ale po roce 1990 byly přijaty tři směrnice, které rozšířily uplatňování této svobody o další kategorie osob, konkrétně studenty, osoby žijící z nezávislých příjmů (např. rent) a důchodce.

Základem této svobody však zůstává oprávnění příslušníka členského státu (budoucího zaměstnance) hledat a přijmout v jiném členském státě nabízenou práci, vykonávat ji tam a zároveň se v tomto státě zdržovat, cestovat za účelem jejího nalezení, ucházet se o ni apod., případně se v tomto státě po skončení daného pracovního poměru i usadit. Právo zdržovat se v jiném členském státě (než jehož je příslušníkem) vyplývá pro každého příslušníka členského státu konstitutivně přímo ze Smlouvy ES (čl. 39-43) a povolení k pobytu vydávané v daných členských státech má potom pouze deklaratorní účinky a slouží pouze pro potřeby správní agendy a evidence obyvatel. Maastrichtská smlouva o Evropské unii zavedla do praxe občanství EU, což je samo o sobě zvláštní a specifická záležitost (zde pouze musím poukázat na důležitou skutečnost, že občanství EU nenahrazuje občanství příslušného členského státu) a zároveň ve svém textu říká: „každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států...“. Jedná se tedy o poměrně podstatnou změnu, kdy již nejde pouze o volný pohyb pracovních sil (a dalších konkrétně vymezených osob), ale o volný pohyb všech obyvatel bez další specifikace.

Z výše uvedeného by mohl vzniknout dojem, že ve chvíli, kdy se Česká republika stane členem EU, bude si moci každý občan sbalit ranec a vyrazit zcela neomezeně kamkoli v Unii a tam se domáhat zaměstnání. Proto musíme dodat druhou část citovaného ustanovení čl. 18 Smlouvy ES, která dodává „... s omezeními a podmínkami stanovenými touto Smlouvou a opatřeními k jejímu provedení.“ Tato omezení však nejsou příliš velká a vcelku odpovídají logickým a nutným požadavkům členských států.

Základem pro tato omezení je, jak vyplývá z výše uvedeného, text Smlouvy ES, konkrétně čl. 39 odst.3 a čl. 46. Tato ustanovení byla provedena směrnicí č. 64/221 a o všech lze konstatovat, že se dříve vztahovala pouze na ekonomicky činné osoby a dnes postihují všechny osoby požívající svobody volného pohybu v rámci EU. Obecně jsou důvody pro omezení volného pohybu definovány jako zájem státu na ochraně zdraví (svých občanů), veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku. Ochrana veřejného zdraví je poměrně jednoznačně vyřešena přílohou uvedené směrnice, která obsahuje seznam nakažlivých chorob, kvůli kterým může být svoboda volného pohybu konkrétní osoby omezena. Veřejnou bezpečnost lze také vykládat poměrně jednoznačně a tak největší problémy v praxi způsobuje pojem veřejný pořádek. Evropský soudní dvůr konstatoval, že ohrožení veřejného pořádku se musí dotýkat základních zájmů společnosti, musí být založeno výhradně na chování osoby, které by se případné omezení volného pohybu týkalo a stejně jako v případě veřejné bezpečnosti a zdraví musí být toto ohrožení skutečné a dostatečně závažné. Celkově lze tedy zdůraznit, že tato omezení mají být používána pouze v nejzávažnějších případech a maximálně restriktivně.

Na závěr bychom ještě měli zmínit široce uplatňovaný zákaz diskriminace všech výše uvedených osob na základě jejich státní příslušnosti. Zakázána je jak diskriminace přímá (kdy by občan jiného státu měl jiné podmínky pro získání zaměstnání, případně pro začátek podnikatelských aktivit), tak i diskriminace nepřímá, založená na jiných požadavcích (například určitá minimální délka pobytu v daném státě, ovládání úředního jazyka, apod.). To však neplatí absolutně a pokud jsou stanovené požadavky věcně nezbytné, jsou přípustné a legitimní.

Pro občany České republiky bude pak ještě, kromě výsledku referenda o přistoupení k EU, důležitý výsledek přístupových jednání a množství a podmínky případných dočasných omezení některých svobod, včetně volného pohybu osob.

Použitá literatura:

Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, 3. vyd., Praha, Linde, 2001

Tichý, L. aj., Evropské právo, 1. vyd., Praha, C.H.Beck, 1999

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)

- [Digital Fairness Act a influencer marketing - cesta ke konci roztržitěnosti regulace?](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc leden 2026](#)
- [IATA Travel & Cargo akreditace v letectví - v čem spočívají její výhody?](#)
- [Digital Omnibus o AI: návrh nařízení o zjednodušení pravidel pro umělou inteligenci](#)
- [Rozhodčí nálezy vydané ruskými rozhodčími soudy a jejich uznání a výkon na území EU](#)
- [Environmentální tvrzení společností v hledáčku EU: Jak se vyhnout greenwashingu a obstát v nové regulaci?](#)
- [AIFMD II v České republice: Schvalovací proces a co čeká investiční společnosti](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc prosinec 2025](#)
- [GLP-1 v potravinářství: čekají nás v EU „GLP-1 friendly potraviny“?](#)